

Porodični odnosi

mihajlo dušan benka

Brem je tu priču pročitao u novinama. U njoj se govorilo o sudbini ljudi koji su iz nepoznatih razloga morali da napuste svoj dom, u koji ne samo da se nikada nisu smeli vratiti, već su nakon određenog vremena lutanja bivali surovo ubijeni. Razlozi isterivanja ovih nesretnika iz plemena u priči nisu bili navedeni, pa se Bremu činilo da su nepoznati, iako su oni možda bili sasvim prirodni za taj svet koji on nije poznao.

Kao kada pročitamo nešto čemu ćemo se u životu kasnije mnogo puta vraćati, a od prvog utiska ne ostane ništa osim neke plemenite uzbuđenosti, napetosti, tako je bilo i s Brevom prvim čitanjem ove priče; sav zanesen, on je priču čitao kao da je sam stvara. Pazio je da mu ne promakne nijedna reč, smisao, ali osim tog uzvišenog stanja povišene napetosti i zaključka da ta priča sigurno ima neke veze i s njim, njegovim sestrama i s majkom, on sebi ništa nije mogao da objasni. Zato je priču dugo nosio u sebi. On je nju ljubomorno mnogo puta korespondirao. Sadržaj ju je, upoređivao sa svojim porodičnim stanjem, zaključivao se u svoju sobu i kredom po zidu crtao prizore iz nje, da bi dokučio zbog čega tu priču ne zaboravlja i šta to tako opipljivo postoji u njoj što ga privlači.

»Kod nas se žrtve ubijaju za novogodišnje praznike. Starešina plemena se u jesen odluči na hvatanje leoparda i na vreme obavesti nekoliko dečaka da se pripreme za lov. Dečake ove životinje nikada ne napadaju. Oni krenu u prašumu dok još selo spava i vraćaju se s uhvaćenim leopardima u osvit. Leopardi se zatvore u kaveze i tu se dugo hrane samo pticama. Prestaju da se hrane tada kada se potpuno naviknu na ptice. Domoroci to saznaju tako što im bacaju komade mesa drugih životinja i kada leopardi prvi put uznemireni odbijaju ovu hranu, to je znak da se sa ptičijom hranom prestaje. Obično se to dogodi dan-dva pre praznika. Započinju praznici i selo željno očekuje da starešina pusti leoparda u prašumu. Kavezi se otvaraju, a leopardi jure u prašumu. Čim zađu u prvi šumarak, njima porastu krila i biva im jasno zbog čega su hranjeni; svojim krilima će ubiti žrtvu, i to tako surovo da će joj izlomiti sve kosti pre nego što izdahne. Zatim će od šaka napraviti neobičan cvet i poslati ga starešini. Kada cvet od prstiju njegovih neposlušnih sinova stigne pred vrata prve glave u selu, leopardi ugibaju, a po njihovih krila dolaze ptice koje su bili pojeli.

Starešina se cvetom kiti i šeta za vreme praznika po seoskim ulicama, zadovoljan. Niko mu ne ume prići, a i ne sme, jer se takvi pokloni ne dodiruju.«

Priča je bila ilustrovana slikama leoparda koji lete i cvetom na kojem se nisu mogli jasno raspoznati prsti lualica. Brem se svako poslepodne zatvarao u svoju sobu i posmatrajući ilustracije maštao o svom životu. Tekst više nije čitao, jer mu je zbog unošenja ličnih detalja bio gotovo nejasan, naročito kraj, gde starešina slobodno šeta selom. Kada bi ponekad uspeo da pozove krišom nekog proverenog prijatelja, da to ukućani ne saznaju, on bi i njega potajno ispitivao o simbolici priče.

Majka se obično sa sestrama zatvarala u kuhinju. To je bilo njihovo najomiljenije mesto, kao što je rujanje bilo njihov obožavani metod vredanja. Rugati su mu se mogle do mile volje i kada je Brem bio kod kuće i kada nije, jer ih je tada ostavljao potpuno na miru, kao da rujanje ne računa u opasnije načine njihovog izživljavanja. Drukčije je reagovao kada su mu

podmetale u krevet ubijene domaće životinje ili tome slično. Tada bi pobesneo, ali se njegov bes obično završavao odlaskom iz kuće, što je sestre naročito pogadalo, jer nisu mogle da uživaju u njegovom zaprepašćenom licu, ili se zaključavao u sobu ne izlazeći iz nje po nekoliko dana. Ponekad je njihov bes što Brem živi, što postoji među njima, dosezao takav stepen da su satima u zaključanoj kuhinji pevale pesme koje su ga vredale. Sestre su rukama udarale po stolu, a majka bi, u naletu groznice, prosipala puna vedra vode koja je ponekad dosegala do članaka. »On je pojeo satanino seme kada je bio mali, on je za granu ili za vodu, nogama se umiva a rukama vadi iz želuca ono što je pojeo, naš brat je riba, oči su mu kao krljušti a nos svirala napravljena od guštera, on je crn i znojav, on je star, ha, ha, ha, ha...« čula se pesma iz kuhinje. Brevu se činilo da im tada izrastaju ogromni zubi i da odvratno smrdje. Zamišljao je kako ih pretvara u crnu, živu morskru travu kojom hrani hijene, koje opet skrivaju u sebi nagon da se među sobom uništavaju... kidaju jedna drugoj deo po deo i umiru u mukama sporo, tantalski.

Vreme je prolazilo a ništa se nije menjalo; dani su se mučno i presporo smenjivali, nada i volja su se gasile u njegovim žilama kao da proživljava starost, a bio je mlad. Mogao je da pobegne od njih, ali se nije usuđivao, bojao se jer su one ipak bile sve, sve što je imao, a sve se nikad ne može zameniti nečim drugim.

Bio je sretan kada su one spavale. Mnogo puta se odricao svoga sna da bi mogao da bdije nad njima. Tada su bile kao mrtve, bezazlene, mile. Usne su im bile opuštene, grudi su im se nadimale kao kada se uznemire talasi... Nije uspeo da ih usne pomiluje, jer se plašio da će narušiti mir, da će skrenuti san. Bile su kao deca, slabe, ništavne, bez života koji u sebi nosi opasnost. Mislio je o tome šta ga je dovelo do ovakvog odnosa prema njima i ne mogavši jasno da nazre o čemu se radi, on se povlačio u svoju sobu i tu do zore trošio krede crtajući po zidovima njihove uveličane ruke, oči, neke predele gde bi se možda moglo drukčije...

Ponekad su se budile pre nego što bi Brem otišao, razmislele bi se po kući i tako neispavanom mu se činilo da ih ima na stotine, da su se preko noći namnožile i sada mu se pletu oko nogu i ne daju mu da diše.

Ipak, vreme je učinilo svoje i donelo početak. On se sastojao u osećanju rešenosti da se ovako više ne može i da svemu mora uskoro doći kraj. Priča iz novina mu je kasnije pomogla da odgonetne ponešto, ali je većinu stvari još više zamršila. Saznanje da će uskoro morati da okonča igru zabrinjavalo ga je, jer nije umeo da pronađe način kako to da ostvari. Kako se njegova misao sve više povlačila od spoljašnjeg ka unutrašnjem, tako je on sve više osećao da je bliže rešenju. Jednog jutra mu se čak učinilo da je blizu rešenja, ali kada je hteo da ga identifikuje, sve se razilo u nepovrat. Ipak je ostajala u njemu nova snaga, što se probudila upravo saznanjem da se nešto mora dogoditi u njihovim odnosima.

U snovima je slušao jake udarce svoga srca. Udaralo je po utrobi kao po vratima, kosa mu se nemirno talasala; padala je preko čela i očiju stvarajući od njegovog lica lice opasnog čoveka, spremnog na sve. Pojavljivao mu se starešina plemena iz priče mnogo puta i uvek na isti način. Pre nego što se približio Brevom naraslom uhu, gde će mu šaptati, uvezao je sebi ruke i noge u čvor, jer Brem drukčije nije dozvoljavao da mu se približi. Uvezan u čvor, tako da su mu se videle samo velika glava i upale nemirne oči, on se dokotrljao da njegovog uha i šaputao: šu, šu, šu... Brem ga ništa nije razumeo, ali je znao da su razgovori opasni i da se treba čuvati. Trebalo je, zaključio je kasnije, starešinu nekako prevariti, pošteno ga nasankati.

Ugledao je jednog dana, dok je šetao gradom, lepu kolekciju srebrnih noževa u izlogu. Šest malih i šest velikih noževa sa staklenim drškama ukrašenim raznoboj-

nim ribicama. O izradi noževa imao je nekog iskustva. Kao dečak pravio je kame od ptičijeg perja i hrastove kore i njima bušio lubenice po baštama, da bi u rupice zasadio po koje seme kukuruza ili košticu breskve. Nikada ništa nije izniklo, ali se njemu posle tog posla dobro spavalo i sanjalo.

Odlučio je da izradi svoju kolekciju noževa. Razmišljajući usput, do kuće, od kakvog će biti materijala, on se setio ribljih kostiju i njihovog finog sjaja, pa je odlučio da će noževe izraditi od ovakve vrste materijala. Došavši do kuće, doseti se još nečega: da o tome ne sme ni misliti dok je pred očima sestara i majke, jer one ponekad mogu da uhvate ono što misli, pa bi sve propalo, a vremena za smišljanje drugog plana nije imao.

Istog poslepodneva je otišao da lovi ribu. Ulovio je nekoliko vrsta i različite veličine. Rasporio ih je i povadio kosti. Najviše su mu odgovarale one pored riblje glave, te imaju nežnu belu boju i kada se stave na vetar proizvode gotovo nečujan, ali prijatan zvuk. Skinuo je s njih nepotrebno meso i osušio ih na suncu. Zatim ih je spakovao u malu, specijalno za to kupljenu kutijicu i zaključao. Bio je veoma radostan.

Setao je obalom reke sve dok nije pala noć. Reka se sijala kao mesec, a voda se nemirno okretala u koritu i nosila sa sobom jedan zagonetan svet prema moru. Iz najdubljih delova, tamo gde je bila najcrnja, ponekad je izranjala velika ljudska glava s dugom kosom i dugom bradom. Glava je imala kao mleko bele oči i lagano se klatila levo i desno. Brem je želeo da zagazi u vodu i da dopliva do nje, da je vidi izbliza, ali čim je skinuo pantalone i zakoračio u vodu, glava je potonula u dubinu. Tako divne ljudske glave on nikada pre toga nije video.

Izostajao je sve češće iz kuće jer su njegovi planovi postajali obimniji, konkretniji, a i posla oko izrade noževa je bilo više. Zato je iznajmio kućicu na periferiji i tu potpuno slobodan uživao u radu i razmišljanju. Sobica je imala jedan prozor, vrata i plafon, koji je bio okovan gvoždem, na kojem je umesto mahovine i rđe rastao šareni mozaik. Na njemu su se pojavljivale raznobojne slike, čija je sadržina zavisila od toga u kojoj se fazi izrade nalaze noževi. Brem je rad pažljivo isplanirao, tako da su riblje kosti mnogo puta menjale oblik pre nego što se mogao nazreti finalni izgled tankog šiljatog bočea. Raznoliki oblici kostiju su predstavljali različite faze Brevovog dozrevanja, jer je u noževe morala da bude ugrađena svta njegova veština, uključujući i iskustvo iz perioda kada je došao na ideju da i on uzme učešća u raspletu porodičnog sukoba. Ponekad mu se činilo da mozaik nadmašuje slikovitošću njegov rad, pa u njemu su se pojavile i se izjednači s njim, jer je pretila opasnost da on razvije neku drugu priču, da skrene s osnovnog plana. Prolazili su dani, sobičak se oblagao svakakvim slikama, a momentat kada će noževi biti gotovi se približavao.

Kod kuće su se stvari ponešto izmenile. Sestre su počele u poslednje vreme da dovode neke nepoznate ljude u kuću i da s njima provode cele noći. Brem se nije bunio, ali ga je bolelo kada je svu noć, umesto da sluša njihovo tiho disanje usporeno snom, morao da sluša strasno dahtanje i povremeno vriskanje, koje je ponekad trajalo sve do zore. Ujutru je odlazio iz kuće zajedno s tim ljudima, a sestre su legale u neuredne krevete i pokušavale da odmire svoja iscrpljena tela do večeri, jer su u sumrak opet primale gospodu i nečekaajući ni da okače šešire, one su kao po divljale skakale na njih i raskopčavale im odela.

Dok su se sestre grlike s tim bledunjavim ljudima zakrvavljenih očiju, čije su ruke dosezale do kolena, majka je šetala po vrtu, sedala na klupe i prekrštenih ruku na grudima nešto govorila. Kao da je pričala s nekim i ono što je doznala od sago-vornika uvek je bilo nepovoljno, tako da se veoma često uzbuđivala i pojačavala tempo šetnje. Brema je njena uznemirenost zabrinjavala. Spijunirajući je, saznao je da

ona ponekad ima običaj da silazi u neke neobične provalije što su se noću stvarale u vrtu i da se tu neko vreme zadržati. Dao bi sve na svetu da sazna šta se tamo govorilo. Jednom je uspeo da se primakne sasvim uz rub provalije u koju je majka tek bila sišla, ali nije smogao snage da zaviri. Kasnije se majka smirila; šetala je mnogo umerenije i ni s kim nije govorila. Ponekad je hvatala ptice i zabavljala se s njima.

Rastanak s iznajmljenom kućicom bio je tužan. Brem je tu bio proveo svoj najdragoceniji deo života. Zaključavajući vrata, on se setio prvog dana provedenog u njoj i shvatio da su se ipak mnoge stvari od tada promenile. Život ga je polako napuštao, iz mišića je nestajala snaga, iako su prsti savršeno radili posao, kosa mu je osedela, a odelo postalo široko, neudobno. Sve je to iznenada uočio. A čudno, sestre su ipak ostajale mlade, iako nešto starije od majke. Ona se neprimodno počela obnavljati, dobijala je snagu iz dana u dan, mladost joj se vraćala. Gledajući je tako svežu i jaku, Brem je mnogo teže shvatao svoj položaj u predstojećem životu porođice, jer kao da se njena nova snaga suprotstavljala svemu onome što je imalo da se dogodi. Ali, nije se imalo kud. Život je utrošen zbog jednog jedinog cilja i njemu se mora pokoravati.

Brem je sedeo u svojoj sobi pored otvorenih vrata i dozvao majku: »Majko, ... dođi! Pre toga zapuši usta mojim sestrama!« Majka se prevarila. Ušla je u sobu misleći da njen sin bunca, ali kada je ugledala njegove zdrave i jasne oči, shvatila je prevaru, i hoteći da zaustavi nesreću, krenula nećujno nazad. »Ja sam dugo razmišljao. Rešio sam da tebi i sestrama nešto poklonim. Pažljivo i dugo sam to radio.«

Nije mu odgovorila. Na usnama se moglo pročitati da ponešto sluti, ali se po očima gotovo sigurno moglo videti da je iznenađena. Nije imala vremena da prizove svoje kćeri i da s njima pokuša da ga zaustavi, jer je porodični požar uhvatio maha, kao bolest kojoj nema leka. Tako su ostali sami.

Brem je otvorio kutijicu u kojoj su bili uredno poslagani nožići. Pozvao je prstom majku da sedne pored njega i stavio joj je kutijicu u krilo. Gledala je u bele nožiče kao da gleda u nebo koje je odjednom svo postalo duga. Povremeno ih je gladila i prislanjala na lice. Ništa mu nije govorila, samo ga je ponekad poledala u oči i opet nastavila da miluje bodeže. Brem se pitao da li zna da sada od ovoga ne može pobeći. On se radovao što je upravo nju pridobio za kraj svoga plana, što se upravo ona prevarila.

Kao da su silazili u neke memljive podrumne u kojima već dugo traju velike svečanosti: ljudi, biljke, mora, životinje, sve to tamo duboko ispod zemlje govori, viče, posmatra i tako živi.

Brem je izvadio bodeže iz kutijice i započeo da ih zabada u svoje telo. Prvi ubodi su bili smeli i precizni, kao da ih je pre dobro izučio, ali kada je telo počelo da malakše, a zajedno s njim i ruke u koje se najviše uzdao, on kao da se nečemu iznenadio, pa je za trenutak zastao. Tada su majčine oči odjednom počele da se povećavaju. Rasle su i gutale pred sobom sve kao bujica. Majčino telo se začas pretvorilo u okruglu, pihtijastu masu koja je celom površinom podrhtavala, jer je iz njenog središta nešto divljački pulsiralo i svojom snagom širilo rubove oka. Sestre nisu imale vremena ni da ogrnu svoju golotinju; dva teška uzastopna bubrenja uvukla su ih u sebe. Ostatak kuće, vrt i drveće ispred kuće, nestajali su u njima uz neki mukli, tup ritam.

Zaboravivši se u ludom uništavajućem zanosu, oči se otkotrljaše niz ulicu ostavljajući pustoš za sobom. Kada su stigle do mora, bile su velike kao planina. Ljudi, što su ih posmatrali s druge strane mora, bili su spremni da beže čim bi primetili da nestaje i mora.

Dve ogromne kugle zaroniše i smiriše se.

Dve pesme

stanoje makragić

ZIDANJE SKADRA

*Danju zidamo sveti hram
Obnoć ga neko ruši*

*Ko to ruši sveti hram
Pitaju nas majstori i zidari
Noću čuvamo sveti hram*

*Gledaju nas iz mraka
Dva plamena oka
I škljocaju dugi beli zubi*

*To su oči našeg oca
Onog što mrzi što ne ljubi*

VELIKI OTAC

*Iza sedam planina i reka
Kažu živi naš veliki otac
Nas tri brata krenusmo u svet
Da našeg oca tražimo
Posle tri godine
Vrati se najstariji brat
Prašnjav i bled i nem
Sagradi kuću u selu i tu osta*

*Posle sedam godina
Vratio se srednji brat
Ko prosjak oca nije našao
Ostade da živi u našoj kući*

*Posle deset godina
Dođem ja u čarobnu goru
Na granama sede vile
I češljaju zlatne kose
I jezera izlazi aždaja
I druga čudovišta
Idem majci Vetrova
Sunčevoj majci Mesečevoj majci
Od mog oca ni traga*

Vratio sam se slep i hrom

*Iza sedam planina i jezera
Naš otac se pojavljuje
Pretvoren u vuka
Okolo našeg sela kurjaci urlaju
I strah nam uteruju u kosti*

Približavanje

sonja krstanović

*Iz mene trava nikne zelena gusta
Zvijeri tvoje u nju zalutaju*

*Iz mene poteče rijeka mrzla hujna
Zvijeri se tvoje u njoj okupaju*

*Iz mene grane sunce
Zvijeri tvoje ogrije*

*Iz mene noć naraste
Od zvijeri nas tvojih skrije*

*Iz tebe nikne trava zelena gusta
Moje zvijeri u nju zalutaju*

*Iz tebe poteče rijeka mrzla hujna
Moje se zvijeri u njoj okupaju*

*Iz tebe grane sunce
Moje zvijeri ogrije*

*Iz tebe noć naraste
Od mojih nas zvijeri skrije*

kora

radenković milovan

*Kora mog mozga
po tvrdnji biologa je
išarana
kao lopta mog brata*

Nisam poverovao

*Vidim
samo ravnu površ*